

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของทรัพยากรการศึกษา
 - 1.2 ขอบข่ายของทรัพยากรการศึกษา
 - 1.3 แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรการศึกษา
 - 1.4 กระบวนการบริหารทรัพยากรการศึกษา
 - 1.5 การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรการศึกษา
 2. นโยบายและแนวปฏิบัติในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา
 - 2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550
 - 2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
 - 2.3 พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542
 - 2.4 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ
 - 2.5 แนวปฏิบัติการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา
- สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การระดมทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.1 แนวคิดหลักการในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.2 ความหมายของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.3 ความสำคัญของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.4 ขอบข่ายของทรัพยากรเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา
 - 3.5 แนวคิดในการระดมทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรการศึกษา

1.1 ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรการศึกษา

1.1.1 ความหมายของทรัพยากรการศึกษา มีนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาให้ความหมายของทรัพยากรการศึกษา ดังนี้

ไบรอัน เจ คาลด์เวลล์ และจิม สปินส์ (Bryan J. Caldwell และ Jim Spins) อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง (2546:108) ระบุไว้ในหนังสือ Beyond The Self – Managing School ว่า “ทรัพยากร” (Resource) หมายถึงความรู้เทคโนโลยี อำนวย วัสดุอุปกรณ์ คน เวลา การประเมิน ข้อมูลและเงิน ซึ่งเป็นความหมายที่กว้าง ทรัพยากรคือความรู้ทุกเรื่องที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ ถ้าสามารถนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ได้ก็ถือเป็นทรัพยากร วัสดุต่างๆ บุคลากรและเวลาก็ถือเป็นทรัพยากร ข้อมูล ข่าวสารและเทคโนโลยีก็ถือเป็นทรัพยากรและรวมถึงเงินหรืองบประมาณ

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2541: 4) ให้ความหมายของทรัพยากรการศึกษา มีทั้งความหมายที่แคบและที่กว้าง ความหมายที่แคบคือปัจจัยนำเข้า (Input) ที่นำไปใช้เพื่อจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทภายในสังคม ปัจจัยนำเข้านี้ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของเงินงบประมาณทั้งในด้านรายจ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประจำเช่นเงินเดือนและค่าตอบแทนค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์กับรายจ่ายด้านการลงทุน ในความหมายที่กว้างคือปัจจัยนำเข้าและรวมถึงปัจจัยกระบวนการจัดการในการแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้านั้นให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วย ดังนั้นทรัพยากรการศึกษาจึงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะงบประมาณเท่านั้น หากรวมถึงการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความสามารถในการรวมตัวและระดมสรรพกำลังในสังคม เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมเกื้อหนุนการศึกษาในรูปแบบลักษณะต่างๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเม็ดเงินหรืออุปกรณ์หรือเวลาที่จัดเป็นการสละเวลามาให้บริการทางการศึกษา อาจเป็นภายในสังคมซึ่งมิใช่ครู – อาจารย์ประจำ นอกจากนั้นทรัพยากรการศึกษายังหมายรวมทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการให้บริการทางการศึกษา ตลอดจนคลื่นวิทยุ โทรทัศน์ ดาวเทียม อินเทอร์เน็ตที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 99) ให้ความหมายทรัพยากรการศึกษา มีความหมายครอบคลุมถึงทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ดินอาคารสถานที่และเวลาที่บุคคลในสังคมสละให้กับการศึกษาด้วย

สรุป ทรัพยากรการศึกษา หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ ข้อมูล สารสนเทศ เทคโนโลยีรวมทั้งการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้สถานศึกษาทุกระดับสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา

1.1.2 ความสำคัญของทรัพยากรการศึกษา

สุทธธีวรรณ ตันติธนาวงศ์ (2546:50-51) กล่าวถึงความสำคัญของ ทรัพยากรการศึกษาดังนี้

- 1) เป็นปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษา การบริหารจัดการ การศึกษาต้องใช้สิ่งสนับสนุน อำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูล สารสนเทศ ถ้าปราศจากทรัพยากรพื้นฐานเหล่านี้ การบริหารจัดการศึกษา ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้
- 2) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพต้องพัฒนาที่ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรครู และบุคลากร ทางการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่จะต้องพัฒนาในการบริหารจัดการศึกษา
- 3) ทรัพยากรการศึกษาจะทำให้สถานศึกษามีระบบการเรียนการสอนที่มี คุณภาพ เพราะมีการปรับปรุงการใช้ทรัพยากรการศึกษาในภารกิจงานของโรงเรียน ทั้งด้านการ บริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ทำให้การเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพมากขึ้น
- 4) ทรัพยากรการศึกษาจะทำให้มีระบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ทันสมัยมีอิสระ คล่องตัวเนื่องจากมีระบบข้อมูล วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีในการติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 5) ทรัพยากรการศึกษามีประโยชน์ในการวิเคราะห์และตัดสินใจ ในการ บริหารจัดการศึกษาในภาพรวมและในระดับสถานศึกษาได้ประโยชน์สูงสุด
- 6) ทรัพยากรการศึกษาทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกส่วนของสังคม โดยการระดมทรัพยากรทุกด้าน เช่นบุคลากร งบประมาณ การเงิน ทรัพย์สินจากภาครัฐ เอกชน และชุมชน มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

1.2 ขอบข่ายของทรัพยากรการศึกษา

โดยทั่วไปทรัพยากรการศึกษาที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์ การเงิน และการลงทุนทางการศึกษามีทั้งที่ใช้การเงินและทรัพยากรทางการเงินโดยมีองค์ประกอบพื้นฐานดังนี้

1.2.1 ทรัพยากรบุคคล หมายถึงบุคลากรครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองรวมทั้งบุคลากรภายนอกสถานศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน เช่นวิทยากรท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความสามารถในแต่ละอาชีพ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่กสิกรสูงส่ง ผู้นำที่ฝ่ายปกครอง ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น

1.2.2 ทรัพยากรการเงิน หมายถึง เงินทุนที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งได้มาจากการสนับสนุนของรัฐเรียกว่าเงินงบประมาณ ตั้งแต่หมวดเงินเดือน ค่าจ้าง หมวดที่ดิน สิ่งก่อสร้างและเงินนอกงบประมาณเป็นเงินรายได้ที่มาจากการเก็บเงินบำรุงการศึกษา หรือเงินเดือน รวมทั้งเงินที่ได้มาจากการบริจาค เงินทุนเหล่านี้ นำมาใช้จ่ายตามแผนงานโครงการของสถานศึกษา

1.2.3 ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ หมายถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวก วัสดุที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา วัสดุที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เครื่องมือในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เครื่องมือคอมพิวเตอร์ วิทยุ เทป โทรทัศน์ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.2.4 ทรัพยากรที่เป็นข้อมูล สารสนเทศ และเทคโนโลยี หมายถึงข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลทางการเรียนและจากรายงานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการวางแผนการบริหารจัดการศึกษาการติดตาม ประเมินผล

อนึ่ง นอกจากทรัพยากรการศึกษาที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาแล้วยังรวมไปถึงทรัพยากรการศึกษาที่อยู่ในแหล่งท้องถิ่นหรือชุมชนของสถานศึกษา ที่เป็นทั้งแหล่งทรัพยากรชุมชน บุคคล แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานและอาคารสถานที่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคโนโลยีพื้นบ้านอีกด้วย

1.3 แนวคิด หลักการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 :45 – 56) ได้วิเคราะห์กรอบแนวคิดที่สำคัญของการบริหารทรัพยากรการศึกษาดังนี้

1.3.1 แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีจุดเน้นที่แตกต่างจากเดิม คือ เน้นให้เป็นระบบที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา มีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหารทั้งการบริหารการเงิน สินทรัพย์และบุคลากร ตามแนวทางบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-

Bassed Management) โดยสถานศึกษาและโรงเรียนจัดทำแผนการหารายได้และแผนการใช้จ่ายเงิน มีการควบคุมดูแล การดำเนินงานให้เป็นไปตามที่กฎเกณฑ์กำหนด อีกทั้งมีระบบข้อมูลที่เชื่อถือได้เป็นปัจจุบันและครอบคลุมการดำเนินงานที่เกี่ยวกับทรัพยากรทุกด้าน มีเอกสารหลักฐานให้ตรวจสอบได้สะดวก ตลอดเวลา เพื่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โดยมีกรอบแนวคิดทางการบริหารดังนี้

- 1) มีการวางแผนการเงิน การจัดทำงบประมาณที่สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานและการพิจารณาจัดสรรเงินที่เป็นธรรมและโปร่งใส
- 2) มีการบริหารสินทรัพย์ของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
- 3) มีการจัดการเกี่ยวกับการรับและการจ่ายเงิน ทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ ที่สะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
- 4) มีการควบคุมการดำเนินงานทางการเงิน การบัญชีและพัสดุที่รัดกุม
- 5) มีการตรวจสอบเงินและสินทรัพย์ของสถานศึกษาที่ครอบคลุมและสม่ำเสมอ
- 6) มีการจัดเก็บเอกสารหลักฐานทางการเงินของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและสะดวกต่อการค้นหาและอ้างอิง
- 7) มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ รวมทั้งการจัดองค์การในการบริหารการเงินของสถานศึกษาที่มีความชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อน

สรุป แนวคิดการบริหารจัดการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อการวางแผน จัดระบบงาน และระบบการควบคุมตรวจสอบที่สอดคล้องกับนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาและภารกิจของสถานศึกษา กำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร ขั้นตอนการปฏิบัติงานและการสร้างความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง

1.3.2 หลักการบริหารทรัพยากรการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารระดับนี้ต้องมุ่งสนองเจตนารมณ์ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนและเน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามโครงสร้างของการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา การบริหารทรัพยากรจะเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญที่จะกระตุ้นให้สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาดังกล่าว โดยยึดหลักการดังนี้

1) *หลักความเป็นธรรม (Equity)* เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน แม้ตัวผู้รับการศึกษาอาจมีความแตกต่างกันในลักษณะต่างๆ ดังนั้นความเป็นธรรมจึงหมายถึง ความเท่าเทียมกันของผู้มีลักษณะและความต้องการจำเป็นแบบเดียวกัน (Horizontal Equity ความเสมอภาคในแนวนอน) และความไม่เท่ากันหรือแตกต่างกัน สำหรับผู้ที่มีความต้องการและความจำเป็นไม่เหมือนกัน (Vertical Equity ความเสมอภาคในแนวตั้ง) เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน

2) *หลักความเสมอภาค (Equality)* หลักความเสมอภาคจะพิจารณาจากความแตกต่างในสภาพและลักษณะของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะเหมือนกันควรได้เท่าเทียมกัน ส่วนสถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะต่างกัน เช่น ขนาด ทำเลที่ตั้ง เศรษฐกิจแวดล้อมต่างกันก็ต้องนำมาพิจารณาเป็นการปรับให้เสมอกันและได้รับทรัพยากรไม่เท่ากัน ทั้งนี้ระบบข้อมูลของสถานศึกษาจะต้องมีความถูกต้องและสะท้อนความต้องการและความแตกต่างของสถานศึกษาอย่างแท้จริง

3) *หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness)* คือต้องคำนึงถึงต้นทุน ค่าใช้จ่ายทุกหน่วยที่จ่ายไปต้องให้สูญเปล่าน้อยที่สุดทั้งนี้ต้องมีระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า โดยบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

4) *หลักความพอเพียง (Adequacy)* คือต้องคำนึงว่าทรัพยากรการเพื่อการศึกษาไม่ว่าจะจัดสรรให้ด้วยวิธีใดต้องสามารถทำให้สถานศึกษาสามารถทำงานได้ตามที่มาตรฐานกำหนด บางครั้งการคำนึงถึงเกณฑ์บางเกณฑ์อย่างตายตัวอาจก่อให้เกิดปัญหาการได้รับทรัพยากรที่น้อยเกินไปจนไม่สามารถดำเนินการได้ก็จำเป็นต้องมีการปรับให้อยู่ในลักษณะที่พอเพียง

5) *หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)* เพื่อลดบทบาทของภาครัฐและให้สถานศึกษาสามารถแข่งขันกันภายใต้หลักความเสมอภาคและเป็นธรรมทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้จะต้องผ่อนคลายนโยบายข้อบังคับต่างๆ ให้สถานศึกษามีอิสระมากขึ้นและเปลี่ยนบทบาทภาครัฐจากเป็นผู้จัดดำเนินการมาเป็นผู้กำหนดนโยบาย แผน มาตรฐานและส่งเสริมสนับสนุนตามแนวทางการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน สอดคล้องกับโครงสร้างการกระจายอำนาจทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไปมายังสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระ คล่องตัวในการบริหารทรัพยากรประเภทต่างๆ ของตนเอง มีอำนาจตัดสินใจเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานและความต้องการของผู้เรียน

6) **หลักเสรีภาพ (Freedom of Choice)** คือการให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาตามความต้องการเท่ากันเป็นการเพิ่มอำนาจซื้อให้กับผู้บริโภค (ผู้เรียน) และให้ความต้องการของผู้บริโภค (Demand) เป็นความต้องการที่มีอำนาจซื้ออย่างแท้จริง (Effective Demand) ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้กลไกการตลาดมีการแข่งขันกันมากขึ้นเนื่องจากความต้องการของผู้เรียนในการเข้าเรียนแต่ละสถานศึกษาจะสะท้อนให้เห็นถึงปริมาณเงินที่สถานศึกษาพึงได้รับ ซึ่งหมายถึงสถานศึกษาจะต้องแข่งขันกันพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา

7) **หลักการปฏิบัติได้จริง (Practicality)** การจัดสรรงบประมาณที่นำมาปฏิบัติต้องมีรูปแบบ วิธีการคำนวณ ที่สามารถอธิบายให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถทำนายและตรวจสอบได้

จะเห็นว่า หลักการบริหารทรัพยากรการศึกษาทุกข้อเป็นหลักการที่ตอบสนองต่อเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแนวทางปฏิรูปการศึกษาทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม หลักการบางข้อยังเป็นที่ยังใจในหมู่นักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่าจะมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงหรือไม่ จะเกิดผลกระทบต่อส่วนอื่นมากน้อยเพียงใด ขัดแย้งกับนโยบายด้านอื่นหรือไม่ เช่น หลักเสรีภาพในการเลือกเข้าเรียนกับหลักการจัดเขตบริการ (School Zoning) หรือหลักการกระจายอำนาจกับความพร้อมของหน่วยงานที่จะรองรับหลักประสิทธิภาพประสิทธิผลกับการแทรกแซงทางด้านการเมืองที่จะต้องปรับเข้าหากับสิ่งเหล่านี้อาจมีผลต่อหลักการที่วางไว้ให้เกิดผลได้มากน้อยหรือไม่เพียง

1.4 กระบวนการในการบริหารทรัพยากรการศึกษา

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2545 : 20-21) สรุปกระบวนการในการบริหารทรัพยากรการศึกษาว่ามีหลักการกว้างๆ ดังนี้

1.4.1 กำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของงานที่เราต้องการจะอย่างไร ทั้งในด้านของปริมาณและคุณภาพและจะต้องวิเคราะห์งานหรือกิจกรรมว่าหากต้องการบรรลุเป้าหมายนั้นจะต้องการทำงานหรือภารกิจอะไรบ้าง

1.4.2 กำหนดทรัพยากรที่ต้องการ เมื่อกำหนดเป้าหมายกิจกรรมแล้วจะต้องพิจารณาว่าในการดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นจะต้องใช้ทรัพยากรเท่าใด เช่น ต้องการทรัพยากรมนุษย์เมื่อวิเคราะห์ออกมาแล้วจะต้องใช้คนเท่าใด โดยควรวิเคราะห์ออกมาเป็น คน วันหรือคน เดือน แล้วแต่ลักษณะของงานหรือระบบเวลาที่จะต้องปฏิบัติงานนั้น นอกจากทรัพยากรมนุษย์แล้ว ยังต้องการทรัพยากรอื่นๆ อีกหรือไม่หากต้องการต้องการเท่าใดจึงจะพอเพียง เช่น ต้องการทรัพยากรเงินเป็นค่าใช้จ่าย ค่าตอบแทนเท่าใด ต้องการวัสดุอุปกรณ์ใดบ้าง โดยพยายาม

จำแนกทรัพยากรเหล่านั้นออกเป็นหมวดหมู่และประการสำคัญคือ การกำหนดหรือวางแผนว่าจะใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเมื่อไร ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมและการแสวงหา

1.4.3 แสวงหาทรัพยากร การแสวงหาทรัพยากรนั้นอาจทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดตั้งงบประมาณขอจากทางราชการ การขอบริจาค การขอความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องหรือการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ

1.4.4 การจัดสรรทรัพยากร เมื่อได้ทรัพยากรแล้วผู้บริหารจะต้องจัดสรรทรัพยากรตามเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น อาจจัดสรรตามหลักการต่อไปนี้

1) **ตามความรีบด่วนของงาน** งานหรือกิจกรรมใดถ้าต้องการทำอย่างรีบด่วนเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมรีบด่วนก็จำเป็นต้องจัดสรรทรัพยากรให้ก่อน

2) **เพื่อสืบต่อกิจกรรมเดิม**เป็นการจัดสรรเพื่อให้งานเดิมไม่ต้องชะงักหรือหยุดอยู่กับที่ เช่น การจัดการทรัพยากรการเงินเพื่อเป็นเงินเดือนแก่เจ้าหน้าที่เดิมจะต้องให้เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

3) **เพื่อจัดกิจกรรมเดิมหรือกิจกรรมปกติ** ซึ่งจะต้องทำ เช่น เรื่องของงานธุรการเป็นต้นเพื่อพัฒนางานใหม่หน่วยงานจะต้องมีการพัฒนา ดังนั้นกิจกรรมใหม่ ๆ ควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ดำเนินไป

4) **เพื่อทดแทนของเก่า** ทรัพยากรบางอย่างจำเป็นต้องจัดสรรให้เพื่อการทดแทนของเก่าที่ชำรุดล้าสมัย

1.4.5 ครอบคลุมเมื่อจัดสรรให้แล้ว ผู้ที่ได้รับการจัดสรรจะนำไปใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีการควบคุม เพื่อให้การใช้ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.4.6 การประเมินเป็นการบริหารทรัพยากรขั้นสุดท้าย เพื่อประเมินดูว่าการใช้ทรัพยากรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด ประสิทธิภาพที่ได้คุ้มกันหรือไม่เพียงใดและมีปัญหาประการใดหรือไม่ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

1.5 การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรการศึกษา

การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรการศึกษาสามารถทำได้ตามแนวทางดังนี้ (รีอบ คัทเบิร์ด Rob Cutthbert, 1987) ได้ให้กลยุทธ์กว้างๆ 2 ประการในการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ได้แก่

1.5.1 การลดค่าใช้จ่ายต่อหน่วย ในการดำเนินการโดยไม่ต้องเปลี่ยนรูปแบบองค์กร เช่น ลดจำนวนบุคลากรไม่จำเป็นน้อยลง เพิ่มชั่วโมงทำงาน

1.5.2 การเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร เพื่อสร้างเงื่อนไขซึ่งทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายต่อหน่วยธนาคารโลก (World Bank, 1988) ได้เสนอแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรดังนี้

- 1) ให้ครูอาจารย์รับผิดชอบนักเรียน นักศึกษา จำนวนมากขึ้น เช่น ครู 1 คน ต่อนักเรียน 20-25 คน เป็นต้น
- 2) กำหนดมาตรฐานของห้องเรียนและรายวิชาการก่อสร้างอาคารเรียนโดยกำหนดแบบมาตรฐาน ลักษณะของวิชาที่ควรจัดการเรียนการสอนหรือควรระบุเป็นต้น
- 3) ลดอัตราส่วนเจ้าหน้าที่สนับสนุนทางวิชาการต่อจำนวนอาจารย์ผู้สอน
- 4) เพิ่มจำนวนชั่วโมงการสอนของอาจารย์และเพิ่มการใช้ประโยชน์ต่างๆ จากสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น การจัดการสอน 2 ระบบ
- 5) ใช้วิธีการศึกษาด້วยตนเอง เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ การศึกษาทางไปรษณีย์ สำหรับรายวิชาที่มีผู้เรียนน้อย
- 6) การเปิดโปรแกรมการศึกษาทางไกลในสถานการณ์ที่มีคนเพิ่มมากขึ้น และมีความจำกัด
- 7) ในแง่ของทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรการเงิน ระบบการศึกษาจะต้องปรับตัวใน 2 ด้านใหญ่ๆ คือ
 - (1) ต้องหาแหล่งเงินทุนเพิ่มขึ้น เช่น การร่วมออกค่าใช้จ่ายระหว่างสถานศึกษาของรัฐ การหาแหล่งทุนจากฝ่ายเอกชนหรือการเก็บค่าบริการจากผู้ที่มาใช้บริการ เช่น ค่าบริการห้องสมุด เป็นต้น

(2) ต้องจำกัดขอบเขตของค่าใช้จ่ายต่อหน่วยในกระบวนการปรับตัวของสถาบันการศึกษาต่างๆ การจำกัดขอบเขตของค่าใช้จ่ายต่อหน่วยจะมีความสำคัญเท่าๆ หรือมากกว่าการหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนเพิ่มขึ้น เพื่อที่น้ำจะควบคุมค่าใช้จ่ายได้แน่ๆ คือ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับครู การกำหนดมาตรฐานการก่อสร้างและแนวโน้มที่นักศึกษาจะตกชั้นหรือลาออกกลางคัน

จามิล ซามิ (Salmi, 1992) กล่าวว่า ในปัจจุบันงบประมาณการศึกษาจะไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่ถ้าสถาบันการศึกษาจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพก็จะทำให้ระบบการศึกษานั้นประสบความสำเร็จได้

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ค่าใช้จ่ายทางสังคม (Social Costs) ไม่ควรจะมากกว่าค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในงบประมาณค่าใช้จ่ายของสถานศึกษา สถาบันการศึกษา ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวกับตำราและวัสดุอุปกรณ์การศึกษาและเพื่อเหตุผลทางด้านความเสมอภาคทางการศึกษา ควรจัดทุนการศึกษาและสวัสดิการที่จำเป็นแก่นักศึกษาที่มีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น

นอกจากการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว สถาบันการศึกษายังต้องแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนนอกงบประมาณเพิ่มเติม เพราะในปัจจุบันนี้ความต้องการของประชาชนมีเพิ่มขึ้นมาก ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนาหลายๆ ประเทศจึงต้องปรับปรุงแผนการเงินและการงบประมาณระยะยาว โดยให้พึ่งพางบประมาณจากรัฐน้อยกว่าเดิมเพราะถึงแม้ว่ารัฐบาลจะใช้จ่ายงบประมาณเพิ่มขึ้น แต่มันก็อันตรายที่จะพึ่งพางบประมาณจากแหล่งเดียว หลายประเทศได้พยายามแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนเพิ่มเติม โดยวิธีการต่างๆ กัน โดยการพยายามรณรงค์ให้ภาคเอกชนให้เงินสนับสนุนการศึกษานอกเหนือจากที่หน่วยงานเหล่านั้นจ่ายให้รัฐบาลในรูปของภาษีอากรแล้ว โดยให้หน่วยงานเอกชนบริจาคในรูปเงินทุนการศึกษาสำหรับโปรแกรมการศึกษาใดโปรแกรมหนึ่งโดยเฉพาะ การบริจาคในรูปของมูลนิธิที่เสนอให้ทุนสนับสนุนแก่นักศึกษาเป็นรูปแบบที่มักจะพบเห็นอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าการที่สถาบันได้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยก็สามารถมีอิทธิพลหรือมีผลถึงการเรียนการสอนและการวิจัย เพราะทรัพยากรนั้นจะถูกนำไปซื้อวัสดุการศึกษา เช่น ตำรา เครื่องมือ เครื่องใช้และอุปกรณ์สำหรับการทดลองเป็นต้น

สรุป ได้ว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรการศึกษาสามารถทำได้หลายแนวทาง เช่น การลดค่าใช้จ่ายต่อหน่วย การลดความซ้ำซ้อนของการจัดโปรแกรมการศึกษา การกระจายอำนาจในการบริหาร การฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การจัดตั้งระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหาร การใช้ประโยชน์จากครูอาจารย์และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่และการนำเทคโนโลยีการศึกษามาประยุกต์ใช้เป็นการ

2. นโยบายและแนวปฏิบัติในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 3 บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 49 กำหนดว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้

ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษา โดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

หมวด 5 มาตรา 80 กำหนดว่ารัฐต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่งเสริมและสนับสนุนในการศึกษาวิจัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยของรัฐ ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของชาติ จึงมีการกำหนดหลักการและมาตรการในลักษณะค่อนข้างชัดเจนแต่ไม่ได้ลงรายละเอียดในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะเจตนารมณ์เพื่อเป็นการวางกรอบให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีทั้งหมด 9 หมวด หมวด 1 บททั่วไป หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา หมวด 3 ระบบการศึกษา หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา หมวด 7 ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อจัดการศึกษา หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและบทเฉพาะกาล

รุ่ง แก้วแดง (2546: 109-110) กล่าวว่าเรื่องของทรัพยากรและการลงทุนเพื่อศึกษานั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 58 ได้กำหนดให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษางบประมาณ การเงินและสินทรัพย์ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว

ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา นอกจากนี้มาตรา 58 (1) ได้กำหนดให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสมและกฎหมายกำหนด รวมทั้งมาตรา 58 (2) กำหนดให้บุคคล ครอบครัว และสถาบันต่างๆ ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น รวมทั้งให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนา โดยการสนับสนุน การอุดหนุน และใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น

มาตรา 59 ให้สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลมีอำนาจในการปกครองดูแล บำรุงรักษาใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและที่เป็นทรัพย์สินอื่นรวมทั้งหารายได้จากบริการของสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์และภารกิจหลักของสถานศึกษา

มาตรา 60 กำหนดให้รัฐจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินให้กับสถานศึกษาใน ฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อ การศึกษาดังนี้

1. จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายระหว่างบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน การศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน
2. จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มี รายได้น้อย ตามความเหมาะสมและความจำเป็น
3. จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแต่ละกลุ่ม ตามมาตรา 10 ในการจัดการศึกษาให้คำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและ ความเป็นธรรม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.3 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

มาตรา 16 (9) ให้เทศบาล เมืองพัทยาและองค์กรบริหารส่วนตำบลมี อำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะให้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของ ประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง มาตรา 17(6) ภายใต้บังคับมาตรา 16 ให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัด

มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะได้แก่การจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง

มาตรา 24 (6) กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจมีรายได้จากภาษีเพื่อการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

มาตรา 30 (1) (๗) (4) ให้ดำเนินการถ่ายโอนการศึกษาหลังจากที่พระราชบัญญัติบังคับใช้ให้เสร็จสิ้นภายใน 4 ปี และรัฐต้องจัดสรรเงินอุดหนุนและรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างเหมาะสมโดยในช่วงระยะเวลาไม่เกิน พ.ศ.2544 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละสามสิบห้า ทั้งนี้ในการเพิ่มสัดส่วนตามระยะเวลาที่เหมาะสมแก่การพัฒนาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจการบริการสาธารณะได้ด้วยตนเองและโดยการจัดสรรสัดส่วนที่เป็นธรรมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นด้วยจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่น้อยกว่า ร้อยละสามสิบห้าของรายรับในปีงบประมาณ 2549 นั้นจะทำให้รัฐไม่มีค่าใช้จ่ายเพียงพอในการจัดการศึกษาหากยังใช้รูปแบบวิธีการดำเนินการจัดการศึกษาตามที่รัฐเคยปฏิบัติมาแล้ว

2.4 นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดกรอบและแนวทางปฏิบัติเป็นนโยบายไว้ 5 ด้านเรียกว่าปฏิญะปฏิรูป คือ ปฏิรูประบบการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา ปฏิรูประบบครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.4.1 การปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการขับเคลื่อนองคาพยพและองค์กรทันสมัยใดๆ ก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่สุด คือ ทรัพยากรที่ป้อนเข้าสู่องค์กรเพื่อผลักดันให้มีการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ปฏิรูปภารกิจสำคัญของประเทศที่มีผลกระทบต่อคนทั้งมวล ดังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักของประเทศที่มุ่งหมายให้มีการปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงองค์กรและภารกิจ

ที่สำคัญของประเทศรวมถึงภารกิจด้านการจัดการศึกษาด้วยจึงได้กำหนดบทบาทนี้ต้องการให้ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาของประเทศไทย เพื่อให้มีการระดม การจัดสรร การบริหารและการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาไปผลักดันและหนุนเนื่องการปฏิรูปการศึกษาทุกๆ ส่วน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

การปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาต้องดำเนินใน 3 เรื่องควบคู่กันไป คือ ระดมทรัพยากร การจัดสรรทรัพยากรและการบริหารการใช้ทรัพยากรให้เกิดความเสมอภาค เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ ด้วยความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานในแต่ละเรื่องดังนี้

1) การระดมทรัพยากรเพื่อศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกแหล่งที่มาของทรัพยากร อันได้แก่รัฐบาลกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ชุมชน สถาบัน องค์กรต่างๆ ในสังคม สถาบันศาสนาและสถาบันอื่น ตลอดจน ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกประเภทการศึกษา ให้มากที่สุดดังนี้

(1) สร้างมาตรการจูงใจให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมรับภาระและจัดการศึกษาให้มากขึ้น

(2) เพื่อแบ่งเบาภาระทางการศึกษาที่รัฐรับภาระอยู่เป็นส่วนใหญ่ โดยใช้มาตรการทางภาษี ได้แก่การลดหย่อนยกเว้นภาษีโรงเรียนและที่ดิน สำหรับสถานศึกษา และสถานประกอบการที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษา และสำหรับสินค้าที่นำมาใช้เพื่อการศึกษา รวมทั้งการบริจาคเงินและทรัพย์สินเพื่อการศึกษา

(3) ให้องค์กร สถาบันและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เช่น เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา คุรุภูมิปัญญา การศึกษาอาชีพและวิชาชีพในสถานประกอบการ การให้สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นเป็นที่เลี้ยงในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

(4) ให้ผู้เรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นโดยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐรับอุดหนุนค่าใช้จ่ายแก่ผู้เรียนทุกคนตามหลักสูตรมาตรฐานที่กำหนด เนื่องจากเป็นหลักสูตรเพื่อปูพื้นฐานและสร้างทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จึงกำหนดให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิสำหรับทุกคนและได้ประกันสิทธิดังกล่าวให้ทุกคนมีโอกาสได้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่วนการศึกษาที่นอกเหนือจากหลักสูตรมาตรฐาน เช่น

การเรียนพิเศษ การเรียนในห้องปรับอากาศ การเรียนคอมพิวเตอร์ ดนตรีและกีฬาบางประเภท เช่นว่ายน้ำ เปียโน ผู้เรียนผู้ปกครองเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่เป็นการบังคับ และให้มีทางเลือกสำหรับผู้ด้อยโอกาสและยากจน

2) **การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา** มุ่งจัดสรรทรัพยากรให้ผู้เรียนตามสิทธิที่พึงได้รับและพื้นฐานปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

(1) จัดสรรค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับผู้เรียนปกติทุกคนทั้งในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชนตามสิทธิและการประกันสิทธิที่กฎหมายกำหนด ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายพื้นฐานเพื่อเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์และการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนแต่ละคนตามหลักสูตรมาตรฐาน และค่าใช้จ่ายเงินเดือนครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยค่าใช้จ่ายรายหัวของสถานศึกษาเอกชนรวมค่าใช้จ่ายทั้งสองส่วนไว้ด้วยกันและจัดสรรตามจำนวนนักเรียนของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ส่วนค่าใช้จ่ายเงินเดือนครูและบุคลากรจัดสรรตามอัตรากำลังที่มีอยู่จริงและในอนาคตควรรวมอยู่ในค่าใช้จ่ายรายหัวผู้เรียนเช่นเดียวกับสถานศึกษาเอกชน

(2) จัดสรรค่าใช้จ่ายสมทบเพิ่มเติมจากค่าใช้จ่ายปกติสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษแต่ละคนตามลักษณะผู้เรียนและที่ตั้งของสถานศึกษา เช่นค่าเครื่องเขียนแบบเรียน ค่าอาหาร ค่าวัสดุอุปกรณ์เฉพาะสำหรับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสและยากจน ค่าพาหนะเพื่อความเสมอภาคและเป็นธรรมทางการศึกษา

(3) จัดสรรค่าใช้จ่ายให้แก่สถานศึกษาของรัฐสำหรับการดำเนินงานโครงการตามแผนและนโยบายของรัฐ เพื่อพัฒนาและเพิ่มคุณภาพของปัจจัยทางการศึกษา เช่น การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีอยู่เดิมและการผลิตครูรูปแบบใหม่ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

(4) จัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษาของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความขาดแคลน ความจำเป็นและการกระจายของสถานศึกษาเพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้มากที่สุด

(5) ให้มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับเอกชนกู้ยืมไปลงทุนในสถานศึกษาของตัวเอง ตามหลักที่ว่าเจ้าของสถานศึกษาต้องเป็นผู้ลงทุนเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของเอกชน

3) **การบริหารและการใช้ทรัพยากร** มุ่งให้มีการบริหารและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดด้วยความคล่องตัว โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้โดยให้กำหนดมาตรฐานการเงิน

7 ประการ (7 Hurdle) ซึ่งเป็นเงื่อนไขของระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting) ไปปฏิบัติให้บุคคลเพื่อความโปร่งใสในการบริหารและการใช้งบประมาณ ประกอบด้วย การวางแผนงบประมาณ โดยการจัดทำแผนกลยุทธ์และประมาณรายจ่ายระยะปานกลาง การคำนวณต้นทุนการผลิต การจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง การบริหารการเงินและการควบคุมงบประมาณโดยระบบบัญชีตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย (accrual basis) การบริหารสินทรัพย์ การรายงานการเงินและผลการดำเนินงานและการตรวจสอบภายใน

1) ให้สถานศึกษาที่ไม่เป็นนิติบุคคล สามารถเก็บสะสมและนำค่าใช้จ่ายรายหัวและรายได้ไปใช้ในกิจกรรมอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ โดยไม่ต้องส่งคืนคลัง

2) ยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษาที่ใช้ทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

(2) เกณฑ์ระหว่างสถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียงให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานข้าราชการครู

2.5 แนวปฏิบัติการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวปฏิบัติการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดถือปฏิบัติ ดังนี้

2.5.1 สถานศึกษาสามารถระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่เป็นกิจกรรมเพิ่มเติม จากหลักสูตรการเรียนการสอนตามปกติได้ เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือบริการอื่น เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียน

2.5.2 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ความเหมาะสมและความจำเป็น

2.5.3 สถานศึกษาต้องเสนอโครงการในการระดมทรัพยากรเพื่อขอความเห็นชอบ ต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.5.4 สถานศึกษาจะต้องแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ตามมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และค่าใช้จ่ายแต่ละโครงการที่จะขอให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับภาระตามความเหมาะสมและความ

จำเป็นของแต่ละสถานศึกษาตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2.5.5 การใช้จ่ายทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นที่ได้รับจากการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับโครงการที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.5.6 ให้สถานศึกษารายงานผลการดำเนินการตามโครงการต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปิดเผยให้ทราบโดยเปิดเผย

2.5.7 การรับบริจาคนอกเหนือจากโครงการในการระดมทรัพยากร ให้หัวหน้าสถานศึกษาดำเนินการได้ตามระเบียบและคำสั่งของทางราชการ ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของผู้บริจาคและไม่เป็นไปเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ หรือเงื่อนไขใดใดกับทางราชการ

2.5.8 สถานศึกษาจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริจาคได้ทราบว่า สามารถนำใบเสร็จรับเงิน (ใส่ชื่อและนามสกุลของผู้ปกครองนักเรียน) ที่บริจาคให้แก่สถานศึกษาไปยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีได้ ตามประกาศของอธิบดีกรมสรรพากร

สรุป ได้ว่านโยบายและแนวปฏิบัติในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษากำหนดให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางด้านการศึกษา งบประมาณ การเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ จากทุกภาคส่วนของสังคมโดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโดยการสนับสนุนและการลดหย่อนภาษีตามความเหมาะสม

3. การระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

3.1 แนวคิดและหลักการในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ (2546: 147) กล่าวว่า การระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับหลักการและความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 58 ที่กำหนดให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางด้านการศึกษา งบประมาณ การเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษาดังนี้

1. ให้รัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
2. ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้สถานศึกษาและมีส่วนร่วมในภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม และความจำเป็น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

3.1.1 หลักการในการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางเพื่อการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 58 ประกอบด้วย

- 1) การลดหย่อน / ยกเว้นเพื่อการระดมทุนและการลดต้นทุน ได้แก่
 - (1) ภาษีโรงเรือนและที่ดินสำหรับการศึกษาเอกชน
 - (2) ภาษีสินค้าที่นำมาใช้เพื่อการศึกษาเป็นการเฉพาะให้ครอบคลุมวัสดุ อุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) การกันรายได้จากการจัดเก็บภาษีมาใช้เพื่อการศึกษา ได้แก่
 - (1) สนับสนุนการจัดเก็บภาษีการรับมรดกโดยกำหนดมูลค่าขั้นภาษีมรดกที่จะจัดเก็บภาษีและให้คืนรายได้จากการจัดเก็บภาษีดังกล่าวมาใช้เพื่อจัดการศึกษา
 - (2) สนับสนุนการจัดเก็บภาษีทรัพย์สินและให้คืนรายได้จากการจัดเก็บภาษีดังกล่าวมาใช้เพื่อการศึกษา
- 3) การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการบริจาคเพื่อการศึกษา ได้แก่
 - (1) การเพิ่มรายการบริจาคเพื่อการศึกษาเป็นรายการหักลดหย่อนสำหรับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือภาษีเงินได้นิติบุคคล อีกรายการหนึ่งแยกต่างหากจากการลดหย่อนการบริจาคเพื่อการกุศลอื่น
 - (2) การยกเว้นค่าธรรมเนียมการโอนอสังหาริมทรัพย์ที่บริจาคให้สถานศึกษาของเอกชนที่เป็นนิติบุคคลและหากสถานศึกษาเลิกกิจการต้องจัดให้มีการชำระบัญชีและให้ทรัพย์สินที่ได้มาโดยการบริจาคตกเป็นของรัฐหรือมูลนิธิเพื่อการศึกษา
 - (3) ยกเว้นภาษีการรับมรดก เฉพาะในส่วนที่ผู้รับมรดกบริจาคให้กับกองทุนเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ
- 4) การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ได้แก่ การกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาสำหรับสถานศึกษาที่ไม่สามารถจัดการศึกษา

ได้เต็มศักยภาพของสถานศึกษาอันนำไปสู่การใช้ทรัพยากรที่ไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม เช่น การยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษา (สถานศึกษาที่มีนักเรียนต่ำกว่า 250 คน) การใช้ทรัพยากรร่วมกันของสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาเป็นต้น

(1) การกำหนดอัตราส่วนครูต่อนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานอัตรากำลังข้าราชการครูในสถานศึกษาเท่ากับ 1 : 25

(2) การจัดทำแผนที่การศึกษา (School mapping) เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดทั้งนี้จะต้องศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดขนาดที่เหมาะสมของสถานศึกษาในการจัดบริการการศึกษาที่สะท้อนประสิทธิภาพในเชิงต้นทุนและการประหยัดเนื่องจากขนาด (economy of scale)

5). การระดมทุนจากแหล่งทรัพยากรอื่นได้แก่

(1) การส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันการเงินจัดสรรเงินกู้เพื่อการศึกษา ในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเพื่อการพาณิชย์โดยรัฐให้การค้ำประกัน

(2) การกำหนดอัตราค่าสาธารณูปโภคสำหรับบริการการศึกษารวมทั้งการบริการทางอินเทอร์เน็ต (Internet) ในอัตราพิเศษเป็นการเฉพาะ

(3) การออกสลากกินแบ่งรัฐบาล (ฉบับพิเศษ) เพื่อนำรายได้มาใช้สำหรับการศึกษา

(4) การสนับสนุนให้สถานศึกษามีเงินทุนสะสมระยะยาวเพื่อให้สถานศึกษามีเงินทุนไว้ใช้สำหรับการพัฒนาการศึกษา

ก. ให้สถานศึกษาจัดเก็บเงินงบประมาณเหลือจ่ายเข้าเป็นเงินทุนสะสมของสถานศึกษา โดยไม่ต้องส่งคืนกระทรวงการคลัง

ข. การจัดสรรงบประมาณเป็นเงินกองทุนขอยอดเงินต้น (Endowment Fund) โดยรัฐจัดสรรงบประมาณเป็นเงินกองทุนขอยอดเงินต้นหรือเงินสมทบ (Equalizing Matching Grants) เพื่อการจัดตั้งเป็นทุนสะสมสำหรับสถานศึกษาที่ยากจนหรือตั้งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลที่ไม่สามารถระดมทุนได้เองในระยะเริ่มต้นเพื่อกระตุ้นให้สถานศึกษาชุมชนและประชาชน ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการระดมทุนของสถานศึกษาให้มากขึ้น

6) การให้ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาของรัฐ (ระดับปริญญาตรี) จ่ายค่าเล่าเรียนหรือค่าธรรมเนียมในสัดส่วนที่สูงขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 35 ของต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา จำแนกตามสาขาวิชาโดยดำเนินการภายใน 5 ปี สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรีในกรณีค่าใช้จ่ายสำหรับการบริการเสริมให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่าย จัดให้มีทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่ยากจน ด้อยโอกาส สำหรับค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ได้แก่ค่าเครื่องแบบ ค่าหนังสือ

ตำรา ค่าอาหารเสริม(นม) และอาหารกลางวันให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่าย ยกเว้นผู้เรียนที่มีฐานะยากจน ค้อยโอกาส รัฐจะจัดสรรงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนชดเชยให้เพื่อสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรม

7) การส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคลมีอิสระในการบริหารจัดการทรัพย์สินและรายได้ของสถานศึกษามากขึ้น โดยการยกเลิกหลักเกณฑ์วงเงินและราคากลาง ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยว่าด้วยเงินบำรุงการศึกษา พ.ศ.2534 และการรับจ่ายเงินเพื่อประโยชน์การศึกษา พ.ศ. 2534 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการรับจ่ายเงินเพื่อประโยชน์การศึกษา พ.ศ. 2538 เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการจัดสรรงบประมาณแบบมุ่งเน้นความสำเร็จของผลงาน (Performance Based Budgeting) และการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องมีระบบการบริหารการเงินการบัญชีที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

3.1.2 สำหรับสถานศึกษามีแนวทางในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ดังนี้

- 1) มีการสำรวจความต้องการของสถานศึกษาทุกปีเกี่ยวกับทรัพยากรที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการจัดสถานศึกษาได้แก่ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรเงิน ทรัพยากรวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นตัวกำหนดในการวางแผนงานของสถานศึกษาสำรวจข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนและครูเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา
- 2) แสวงหาทรัพยากรจากชุมชนเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา
- 3) สรรหาทรัพยากรการศึกษาทรัพยากรจากชุมชนเข้ามาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา
- 4) จัดทำระบบข้อมูลของแหล่งทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาโดยแยกเป็นหมวดหมู่และประโยชน์ที่จะนำไปใช้
- 5) วางแผนระยะยาวพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนในการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาและประสานงานกับแหล่งทรัพยากรไว้ล่วงหน้าเพื่อเตรียมการในการระดมทรัพยากรและการลงทุนทางเพื่อการศึกษาในสถานศึกษาและประสานงานกับแหล่งทรัพยากรไว้ล่วงหน้าเพื่อเตรียมการในการระดมทรัพยากรไว้ใช้ในการจัดการศึกษา

6) มีเงินทุนสะสมระยะยาวเพื่อจัดหาทรัพยากรเพื่อจัดหาทรัพยากรของสถานศึกษานี้ได้มาจากการบริจาคค่าอุปกรณ์หนังสือ การเรียนการสอน ค่าอุปกรณ์กีฬาและดนตรี ค่าบริการน้ำดื่มน้ำใช้ เป็นต้น

7) หารายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเงินบริจาคตามวัตถุประสงค์ต่างๆ รายได้นั้นมาจากการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา

8) มีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งชุมชนและใช้วิธีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาแก่ชุมชนดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาผู้บริหารและบุคคลในสถานศึกษาต้องสร้างความรักความศรัทธาให้เกิดต่อชุมชนเพื่อจะได้รับการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากชุมชน

3.2 ความหมายของการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

การจัดการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวต้องใช้ทรัพยากรตอบสนองในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จเสร็จสิ้น พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2539 ให้ความหมายทรัพยากรคือสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติอันอาจเป็นทรัพย์ได้ ทรัพยากรแบ่งได้หลายแบบ แต่ถ้าแบ่งโดยยึดลักษณะของทรัพยากรออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ (บัณฑิตย บัณฑิตย 2525:6)

3.2.1 **ทรัพยากรธรรมชาติ** คือ ทรัพยากรหรือผลซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชหญ้า แร่ธาตุ เป็นต้น

3.2.2 **ทรัพยากรมนุษย์** เป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง แต่มีความสามารถมีพลังที่จะจัดหาสิ่งขาดแทนทรัพยากรต่าง ๆ

3.2.3 **ทรัพยากรที่เป็นวัสดุ** ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องไม้ เครื่องจักร เป็นต้น ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งเงินทุนที่ใช้ในการประกอบกิจการต่าง ๆ

3.2.4 **วัฒนธรรม** ขนบธรรมเนียมและประเพณี ตลอดจนศาสนา ศิลปะ ดนตรี สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้นทรัพยากร คือ สิ่งต่างๆที่ใช้ในการดำเนินงานให้สำเร็จตามความต้องการของหน่วยงานลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรที่เป็นวัสดุ ทรัพยากรทางสังคม ส่วนการจัดการ หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดองค์กร การทำและการควบคุมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร บุคคล วัสดุสิ่งของ และเงินทุน เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญในการ (ฮอลท์ Halt 1990:3)

กมลลา แสงสีทอง และเทวี โพธิ์ผละ (2530:436) ได้แบ่งประเภทของทรัพยากร ในชุมชนไว้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. **ทรัพยากรบุคคล** ครอบคลุมบุคคลทุกเพศ ทุกวัยในชุมชน อาจเป็นกลุ่มบุคคล หรือเพียงคนเดียว เป็นกรรมการ เป็นองค์กรต่างๆ ในชุมชนที่สามารถทำประโยชน์ ในด้านต่างๆ แก่ชุมชนได้เช่น ครู พระ หมอยาแผนโบราณ ช่างฝีมือในด้านต่างๆ เยาวชน บุคคลวัยแรงงาน คนแก่ที่สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของสังคมและจะรวมไปถึงองค์กรต่างๆ ที่ไป ปฏิบัติงานในชุมชน

2. **ทรัพยากรประเภทวัตถุและอาคารสถานที่** ซึ่งจะครอบคลุมวัตถุสิ่งของและอาคาร สถานที่ทุกชนิดที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือใหญ่ ซึ่งอาจเป็นข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนสิ่งของชนิดต่างๆ สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุ

3. **ทรัพยากรธรรมชาติ** จะครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองหรือมีอยู่เองตาม ธรรมชาติในแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันไป

ดังนั้นการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา หมายถึง การสรรหาบุคคล เงิน วัสดุ สิ่งของ ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

3.3 ความสำคัญของการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 (2) ได้บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการให้สังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 บัญญัติไว้ว่าการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการ จัดการศึกษาให้ยึดหลักการดังนี้ (5) การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการ สถานศึกษา (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น รวมทั้งมาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบัน สังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้ในการศึกษาดังนี้

3.3.1 **รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา** โดยอาจ จัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด

3.3.2 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน

องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดการและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าวโดยการสนับสนุน การอุดหนุนและใช้มาตรการการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็นทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด จากสาระบัญญัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการระดมทรัพยากรมาใช้ในการศึกษาเป็นความร่วมมือของทุกหน่วยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องของบุคคล รัฐ และเอกชนในการจัดการองค์การทั้งนี้การระดมทุนเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษามีความสำคัญดังนี้

1) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่าง บุคคล ภาครัฐ ภาคเอกชน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุตามเป้าหมายในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2) เพื่อไม่ให้ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาเป็นภาระกับภาครัฐเพียงอย่างเดียว ควรเป็นภาระของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ รับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม จะช่วยให้มีงบประมาณด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นในสถานศึกษา

3) เพื่อสนับสนุนการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งทรัพยากรท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มียู่ในชุมชน นำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้ คือทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรทางสังคม

4) เพื่อให้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นแหล่งวิชาการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพราะสถาบันการศึกษาเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชน ผู้เรียนจะต้องศึกษาและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของสังคม ชุมชน เพื่อที่จะได้ปรับปรุงตนเองให้อยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

5) เพื่อใช้ทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เป็นแหล่งส่งเสริมประสบการณ์ และให้ความรู้แก่ผู้เรียนให้มีความรู้ที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นนั่นคือสถานศึกษารู้จักเลือกสรรแหล่งวิชาในชุมชนหรือจากสถานที่ใกล้เคียงชุมชนนั้น

6) เพื่อใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันโดยใช้ทรัพยากรในการจัดกิจกรรมทั้งภายใน ภายนอกสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน

7) เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษาในสภาพรวม และในระดับสถานศึกษา เกิดประโยชน์สูงสุดเนื่องจากทรัพยากรการศึกษาทั้งที่มีอยู่ในสถานศึกษา และแหล่งชุมชนสามารถนำมาสนับสนุนใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ในการเรียนการสอน และกิจกรรมสนับสนุนงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

สรุป ได้ว่าการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาทำให้เกิดการมีส่วนร่วม การจัดการศึกษาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ลดค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาในภาครัฐและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน สามารถนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษาได้มาตรา 60 กำหนดให้รัฐจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินให้กับสถานศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศโดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษาดังนี้

1. จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายระหว่างบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน การศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน
2. จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ตามความเหมาะสมและความจำเป็น
3. จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแต่ละกลุ่ม ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและความเป็นธรรม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมาย

3.4 ขอบข่ายของทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาแบ่งตามประโยชน์การใช้ คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารทั่วไปและทรัพยากรที่ใช้ในการเรียนการสอน

3.4.1 ทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารทั่วไป เป็นทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษา เช่น อาคารเรียน กระดาษ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นต้น

3.4.2 ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยี เป็นต้น

การจัดการศึกษามีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดการทั่วไปที่มีทรัพยากรพื้นฐาน คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จดังนี้

1) คน หรือทรัพยากรมนุษย์

จรินทร์ เทศวานิช (2536:68) ให้ความหมายทรัพยากรมนุษย์หมายถึง

ประชากรที่อยู่รวมกันในสังคมหรือประเทศมีความสัมพันธ์ต่อกันมีการจัดระเบียบภายในกลุ่มหรือสังคมนั้น มีระยะเวลาการอยู่รวมกันและมีสถาบันตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม โดยสมาชิกยอมรับและถือปฏิบัติกันมาเพื่อช่วยให้สังคมอยู่รอดและมีระเบียบ

ฟิชเชอร์ และคณะ (Fisher and Others 1999:3) ให้ความหมายของทรัพยากรมนุษย์หมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่มีประโยชน์หรือทำให้หน่วยงานประสบความสำเร็จ ดังนั้นทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงบุคคลทั้งภายในและภายนอก

สถานศึกษา ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง เจ้าของสถานประกอบการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ประชาชนชาวบ้านหรือ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสถานศึกษานำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา

2) ความสำคัญของทรัพยากรบุคคล

ทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ที่ดำเนินการจัดการทรัพยากรอื่นให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ทรัพยากรบุคคลมีความสำคัญดังนี้

(1) ทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษารวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

(2) ทรัพยากรบุคคลเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา ได้แก่ บุคคลทั้งในและภายนอกสถานศึกษา เช่น ครู ศึกษานิเทศก์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้นำความรู้ ทักษะและเจตคติไปถ่ายทอดให้แก่นักเรียน

(3) ทรัพยากรบุคคลช่วยส่งเสริมสนับสนุนการบริหารสถานศึกษาและการเรียนการสอน โดยนำความรู้ทางวิชาการมาผสมผสานกับประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่มาสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้เรียน

(4) ทรัพยากรบุคคลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

(5) ทรัพยากรบุคคลเป็นแบบอย่างที่ดีกระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติตามเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและตลอดชีวิต

(6) ทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ที่ทำให้สถานศึกษามีทรัพยากรเพียงพอในการจัดการศึกษา เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

3) แหล่งที่มาของทรัพยากรบุคคล

(1) ทรัพยากรบุคคลภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหาร

เจ้าหน้าที่อื่นที่มีหน้าที่สนับสนุนงานการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณงานการโรงเรียน เป็นต้น

(2) ทรัพยากรบุคคลที่อยู่ภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครอง บิดามารดา ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

4) บทบาทของสถานศึกษาในการระดมทรัพยากรบุคคล

(1) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับบุคคลภายในสถานศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวางแผนอัตราากำลังบุคลากร

(2) ศึกษาสภาพของชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่อย่างละเอียดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี สภาพปัญหาและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษา

(3) มีการจัดทำแหล่งข้อมูลของทรัพยากรบุคคล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเช่น จัดทำทะเบียนประวัติครูและวิทยากรภายนอก

(4) มีการวางแผนดำเนินงานระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาทั้งในแหล่งชุมชน สังคมและประเทศอย่างต่อเนื่อง

(5) ส่งเสริมให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

(6) ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นรายได้ของสถานศึกษาเพื่อเป็นการระดมทุนสะสมทรัพยากรให้มีหมุนเวียนใช้จ่าย ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

(7) มีการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ

(8) มีการบริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ เช่น ศูนย์แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน บริการด้านอาคารสถานที่ เป็นต้น

(9) ร่วมปรึกษารื้อกับบุคคลทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ทรัพยากรบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา

(10) ให้การยกย่องเชิดชูให้กำลังใจประกาศเกียรติคุณผู้ที่ทำประโยชน์ต่อสถานศึกษา

สรุป สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการระดมทรัพยากรบุคคลมาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือสถานศึกษาด้านต่าง ๆ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษา

2) ทรัพยากรการเงิน

(1) ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรการเงิน

ทรัพยากรการเงินหมายถึง เงินทุนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการสถานศึกษา ได้แก่ เงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินนอกงบประมาณ ความสำคัญของทรัพยากรเงินมีดังนี้

ก. ช่วยให้การดำเนินงานภารกิจหลักของสถานศึกษาประสบความสำเร็จ

ข. เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบติดตาม ประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา

ค. ช่วยให้การพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ง. ช่วยจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จ. ช่วยสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

(2) แหล่งที่มาของทรัพยากรการเงิน

ก. งบประมาณแผ่นดิน

ข. เงินช่วยเหลือหรือกู้ยืมจากต่างประเทศ

ค. เงินบำรุงการศึกษา ค่าเล่าเรียน ค่าหน่วยกิต และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาเรียกเก็บ

ง. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้

จ. รายได้ผลประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินของสถานศึกษา

ฉ. เงินที่ผู้ปกครองจ่ายเพื่อการศึกษาของผู้เรียนนอกเหนือจากค่าเล่าเรียน

ช. เงินขององค์กรการกุศล มูลนิธิหรือองค์กรสาธารณะที่ใช้เพื่อการศึกษา

(3) บทบาทของสถานศึกษาในการระดมเงินทุน

ก. ผู้บริหารต้องศึกษาและเข้าใจ สาระที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 8 ว่าด้วยทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 และ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข. ร่วมกำหนดแผนการระดมเงินจากแหล่งต่าง ๆ

ค. ประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนรู้ถึงการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา

ง. กำหนดคณะบุคคลในการระดมเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ

จ. จัดตั้งกองทุนพัฒนาสถานศึกษาโดยระดมทุนจากชุมชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

ฉ. มีการจูงใจให้ชุมชน สังคม มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินเพื่อการศึกษา

ช. มีบริการเสริมหรือจัดการศึกษานอกเหนือจากหลักสูตรปกติ จัดบริการแก่นักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชนที่สนใจ

3) วัสดุอุปกรณ์

(1) ความหมายและความสำคัญ วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ รวมทั้งครุภัณฑ์และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและบริหารทั่วไปของสถานศึกษาซึ่งมีความสำคัญดังนี้

ก. ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข. ช่วยกระตุ้นให้มีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ซึ่งเป็นการประหยัดและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

ค. มีบทบาทเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ความคิด ทักษะและประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ง. ช่วยในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองทั้งของผู้เรียนและผู้สอน

จ. ช่วยให้การบริหารทั่วไปของสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี

(2) แหล่งที่มาของวัสดุอุปกรณ์

ก. งบประมาณแผ่นดินที่รัฐบาลจัดสรรให้

ข. เงินบำรุงการศึกษา

ค. เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาหรือองค์กรเอกชนบริจาคให้มา

จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์

ง. เงินนอกงบประมาณอื่น ๆ ที่นำมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์

(3) บทบาทของสถานศึกษาในการระดมวัสดุอุปกรณ์การศึกษา

ศึกษาและทำความเข้าใจการดำเนินการพัสดุในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดหา จัดซื้อจัดจ้าง จัดทำเอง การแลกเปลี่ยนการเช่า การควบคุม จัดทำบัญชีวัสดุทะเบียนครุภัณฑ์ การเบิกจ่าย การยืม การดูแลบำรุงรักษา การตรวจสอบรายงานและการจำหน่ายพัสดุต้องดำเนินการตามระเบียบอย่างเคร่งครัด

4) แหล่งเรียนรู้หรือแหล่งวิทยาการในชุมชนตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

(1) ความหมายของแหล่งเรียนรู้ แหล่งวิทยาการในชุมชน

นิโคลส์ (Nichols, 1971: 341) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไว้ว่าแหล่ง ชุมชนสำหรับโรงเรียนนั้นประกอบด้วยประชาชน สถานที่ สิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่ นำมาใช้ในการศึกษาของนักเรียนเพื่อให้มีคุณลักษณะเป็นพลเมืองดี

ลัดดา สุขปรกติ (2525: 80) ก็ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ว่าหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งครูและนักเรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ เช่นสถานที่ ราชการ สวนครัว แม่น้ำลำธาร โรงงานอุตสาหกรรม บุคลากรที่เป็นวิทยากร เป็นต้น ซึ่ง สอดคล้องกับกับความหมายที่ชม ภูมิภาค (2524: 264) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไว้ว่าเป็นสถานที่ทางภูมิศาสตร์ สถานภาพทางสังคมของชุมชน รวมทั้งแหล่งวิทยาการประเภท บุคคล แหล่งวิทยากรนั้นอาจหมายถึง แหล่งวิทยาการชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ และชุมชนอื่นที่มี ความเกี่ยวข้องด้วย

ดังนั้น แหล่งเรียนรู้ หมายถึงแหล่งหรือที่รวม ซึ่งอาจเป็นสภาพ/สถานที่หรือศูนย์ รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือ กระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือ ศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและ ความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสม กับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือ ห้องเรียน แหล่งการเรียนรู้ตามมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวน สัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น เป็นต้น

ความหมายของแหล่งวิทยาการในชุมชน หมายถึงแหล่งการศึกษาหรือแหล่งวิทยาการ ในชุมชนที่จะให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ เพื่อการดำรงชีวิตควรจะต้องประกอบด้วย

1. สถาบันครอบครัว ทุกครอบครัวต้องเป็นสถาบันการเรียนรู้ครอบครัวเป็นรากฐาน

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกคน พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ญาติผู้ใหญ่ ล้วนมีส่วนสนับสนุนให้ครอบครัวเป็นฐานของการเรียนรู้ ถ้าสังคมสามารถส่งเสริมสนับสนุน ให้ครอบครัวเป็นสถาบันการเรียนรู้ได้สำเร็จประเทศก็จะมีฐานการเรียนรู้ที่ใหญ่มากสำหรับทุกคน

2. ชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถเป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้แก่สมาชิกทุกคน เป็นที่พึ่งในยามมีปัญหายามเจ็บ ตลอดจนยามตายแต่ชุมชนจะเข้มแข็งจนกลายเป็นแหล่ง ทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้

3. วัดหรือสถาบันทางศาสนา วัดทุกวัด สถาบันทางศาสนาทุกศาสนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของ นักบวช สามเณร ตลอดจนบุคลากรทางศาสนา วัดเคยเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของ สังคมในอดีตที่ยังมีศักยภาพอย่างสูงในการเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ การส่งเสริมการสนับสนุนให้ วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางหรือแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนจึงเป็นนโยบายที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง

4. ห้องสมุดประชาชนและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นศูนย์รวมความรู้ ที่พร้อม จะให้บริการการศึกษาแก่ชุมชน ถ้าจัดการให้มีประสิทธิภาพนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปช่วยใน การบริการแหล่งวิทยาการเหล่านี้ก็จะกลายเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีศักยภาพ สูงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่สมาชิกทุกคนในชุมชน

5. สถานีนอนามัยประจำตำบลโรงพยาบาลประจำอำเภอ สถาบันบริการด้านสุขภาพทั้ง สองรูปแบบอาจปรับให้กลายเป็นศูนย์รวมแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนและของชุมชนได้อย่างมี ประสิทธิภาพถ้าจะเสริมโลกทัศน์ในการเป็นสถานบริการให้เป็นไปเพื่อประชาชนจริง อาทิ การ พัฒนา สถานีนอนามัยให้กลายเป็นรีสอร์ทที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงามน่ารื่นรมย์ มีสวนสุขภาพ มีมุมให้ ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย เป็นแหล่งรวมผู้คนในชุมชนเพื่อบุคคลากรทางการแพทย์จะได้ใช้ เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพได้ทุกวัน

6. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งของชุมชนในการบริหาร การศึกษาด้านต่าง ๆ รวมทั้งการฝึกทักษะเพื่อประกอบอาชีพ

7. กองทัพ กองทัพมีทรัพยากรมากทั้งทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุที่มีศักยภาพ สูงในการเป็นแหล่งให้การศึกษาและเป็นแหล่งในการส่งเสริมสนับสนุน โรงเรียนในเรื่องของ การศึกษาได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

8. องค์กรภาครัฐหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจสามารถส่งเสริมสนับสนุน โรงเรียนใน เรื่องของการศึกษาได้เป็นอย่างดี

9. องค์กรภาคธุรกิจและเอกชน ปัจจุบันองค์กรธุรกิจและเอกชนเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง มากมีศักยภาพและความพร้อมสูงยิ่งในการเป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษา และมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทสูงมากในการเป็นองค์กรทางการศึกษาเพื่อชุมชน

(2) บทบาทของแหล่งเรียนรู้และแหล่งวิทยาการในชุมชน ในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย

ก. แหล่งเรียนรู้ต้องตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process of learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by doing) ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้ของตนเองอยู่แล้วและการเรียนรู้ของคนอื่น ๆ ทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย

ข. เป็นแหล่งทำกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน

ค. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง

ง. เป็นห้องเรียนธรรมชาติ เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยและฝึกอบรม

จ. เป็นองค์กรเปิดผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่

และทำถึง

ข. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุกเข้าสู่ทุก

กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัดและสะดวก

ข. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

ฉ. มีสื่อประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ

(3) ยุทธศาสตร์การทำงานเชื่อมโยงการเรียนรู้ของภาครัฐ เอกชน

และชุมชน

ก. กำหนดภารกิจเฉพาะด้านของแต่ละแหล่งข้อมูลเพื่อการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข. มีการจัดการร่วมกันโดยภาครัฐสนับสนุนและอำนวยความสะดวกรวมทั้งให้คำปรึกษาทางวิชาการ ประสพการณ์จัดกระบวนการกลุ่มสำหรับผู้นำเพื่อกระตุ้นให้เกิดแหล่งเรียนรู้และการจัดการดียิ่งขึ้น

ค. ภาคเอกชนสนับสนุน งบประมาณ การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

ง. ภาคชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบกิจกรรมทั้งหมดของแหล่งเรียนรู้

จ. กำหนดรูปแบบและมาตรฐานของบริการขั้นพื้นฐานของแหล่งเรียนรู้และสามารถดำเนินการร่วมกันได้

ฉ. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกัน

ช. ดำเนินการในเชิงรุกโดยการปฏิรูปแบบขององค์กรและ
บุคคลากร

ซ. จัดตั้งกองทุนสนับสนุนและจัดหาอาสาสมัครมาช่วยใน
การดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลระหว่างแหล่งเรียนรู้

(4) แนวนโยบาย

ก. ให้แหล่งเรียนรู้เป็นองค์กรเปิดซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึง
โอกาสทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง

ข. จัดกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งเรียนรู้
สถานศึกษาและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ผู้เรียน

ค. นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเป็นแหล่งความรู้รวมทั้งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ง. กระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ ให้แก่
ชุมชน ท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่นมีอำนาจจัดการแหล่งเรียนรู้และได้รับการ
สนับสนุนในเรื่องข้อมูลรวมทั้งงบประมาณจากภาครัฐ นักวิชาการและเอกชน

จ. ให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อดำเนินการในแหล่งเรียนรู้ทุก
รูปแบบ

ฉ. ให้มีการจัดเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง
การบริหารจัดการทรัพยากร การกำหนดคคโล การประสานประโยชน์ กำหนดยุทธศาสตร์ใน
การทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ

ช. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนงานด้านแหล่ง
เรียนรู้กับต่างประเทศ

(5) แหล่งที่มาของแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้โดยทั่วไปมี
แหล่งที่มาดังนี้

ก. ได้มาจากแหล่งกำเนิดตามธรรมชาติ เป็น
ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถมีขึ้นได้อีกตามระบบนิเวศน์ของธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้
สัตว์ป่า น้ำตก ภูเขา ฯลฯ และทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้ว ไม่สามารถทดแทนได้ เช่น แร่
ธาตุ หิน น้ำมัน เป็นต้น

ข. ได้มาจากแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งเป็น (1) ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ (2) วัตถุ อาคารสถานที่ ได้แก่ วัด ตลาด ห้องสมุด ฯลฯ และ (3) ทรัพยากรทางสังคม ได้แก่ ประเพณี ค่านิยม

ดังนั้นแหล่งที่มาของแหล่งเรียนรู้จึงเป็นแหล่งที่ได้มาจากแหล่งกำเนิดจากธรรมชาติ และแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เกิดความรักถิ่นฐาน และบรรยากาศการเรียนรู้ที่แตกต่างจากห้องเรียนช่วยกระตุ้นการใฝ่เรียนรู้ยิ่งขึ้นและได้

ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงสามารถส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

(6) บทบาทของสถานศึกษาในการระดมแหล่งเรียนรู้แห่ง
วิทยาการในชุมชน

ก. การวางแผนการระดมแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนโดยการสำรวจข้อมูลและลงทะเบียนเป็นหมวดหมู่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับ สถานที่ตั้ง ชื่อ ที่อยู่ ความรู้ หรือวิชาชีพที่มีอยู่ และประโยชน์ที่นำมาใช้เกี่ยวกับการศึกษา

ข. การเปิดโอกาสหรือเชิญชวนให้บุคคลในท้องถิ่นมาเป็น
วิทยากรแก่ผู้เรียน

ค. การแต่งตั้งคณะกรรมการแสวงหาทรัพยากรบุคคลที่เป็น
ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มเติมความรู้ ทักษะประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน

ง. การประสานกับผู้ดูแลรับผิดชอบโบราณสถาน โบราณวัตถุ
อยู่เสมอ มีการพบปะเยี่ยมชมเยียนในวาระที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การบริการให้แก่นักเรียน

จ. การหาทรัพยากรการเงินจากเงินนอกงบประมาณอื่น ๆ
เพื่อเป็นค่าตอบแทนหรือกำลังใจให้แก่บุคลากรที่มาช่วยเหลือดำเนินการด้านกิจกรรมของ
สถานศึกษา เช่น การให้ของขวัญของที่ระลึก การเลี้ยงอาหาร และการมอบเกียรติบัตร
 เป็นต้น

5) ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา

(1) ความหมายข้อมูลสารสนเทศ ม.ร.ว. เฉลิมสุข บุญไทย ได้ให้ความหมายข้อมูลสารสนเทศ ไว้ดังนี้

ก. ข้อมูล (Data) หมายถึงข้อเท็จจริงที่มีอยู่ หรือได้มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีได้เปลี่ยนแปลงใด ๆ ซึ่งอาจจะเป็นเครื่องหมาย ตัวเลข (ข้อมูลเชิงปริมาณ) ตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ใด ๆ (ข้อมูลเชิงคุณภาพ) ก็ได้

ข. สารสนเทศ (Information) หมายถึง ผลของการวิเคราะห์เปรียบเทียบและแปรผลข้อมูลพื้นฐานภายในระบบข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งข้อมูลพื้นฐานนั้นมีคุณค่าจำกัดจนกว่าจะได้จัดการนำไปใช้วิเคราะห์และแปรผลเพื่อนำไปใช้

(2) ความสำคัญของข้อมูลสารสนเทศ ในการบริหารสถานศึกษามีดังนี้

ก. ใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและการบริหารสถานศึกษา

ข. ใช้ข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจด้วยหลักการและเหตุผล และยังนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดทำสารสนเทศให้มีความถูกต้อง ตรงความต้องการ

ค. ใช้ในการวินิจฉัยสั่งการและมอบหมายงานให้แก่บุคลากรและมอบหมายงานแก่บุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

ง. ทำให้การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

จ. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ เศรษฐกิจ และสังคม ช่วยให้ประเมินสถานการณ์การพัฒนาการศึกษาได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น

(3) ขั้นตอนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศในสถานศึกษา มีดังนี้

ก. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์การใช้ข้อมูลของสถานศึกษา มีหลายวิธี เช่น การสำรวจ การรายงานการสัมมนาการระดมความคิด การวิจัย เป็นต้น

ข. การตรวจสอบข้อมูล (Checking Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติที่ดี คือ ข้อมูลมีความถูกต้อง ทันเวลา และตรงตามความต้องการ

ค. การประมวลผลข้อมูล (Processing Data) โดยที่สถานศึกษากำหนดดัชนีเพื่อสถานศึกษาจะตรวจสอบได้ว่ามีดัชนีตัวใดที่เป็นสารสนเทศที่สถานศึกษาต้องการในการประมวลผลข้อมูลโดยนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ชี้วัด

ง. การจัดเก็บข้อมูล (Organized Data) เป็นการสร้างคลังข้อมูลในสถานศึกษาอาจเป็นห้องปฏิบัติการ หรือศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาจะจัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

จ. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analyzing Data) ข้อมูลสารสนเทศที่มีลักษณะเป็นปรนัย จะวิเคราะห์อย่างไรผลก็จะออกมาเหมือนกัน ส่วนลักษณะที่เป็นอัตนัยวิธีที่ดีที่สุดคือ การวิเคราะห์โดยคณะบุคคลในการพิจารณาตัดสินใจ

ค. การนำข้อมูลไปใช้ (Using Data) เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจ วางแผน และการบริหารงานของสถานศึกษา

(4) ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษา

ก. ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษามีการพัฒนา

เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามการพัฒนาเทคโนโลยี นับตั้งแต่ปี 2506 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สมาคมเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา (Association for Educational Communications and Technology : AECT) แห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายไว้เมื่อ พ.ศ. 2537 (Seels and Richey, 1994 : 9) ว่าเทคโนโลยีการศึกษาเป็นทฤษฎีและการปฏิบัติของการออกแบบ การพัฒนา การใช้การจัดการและการประเมินผลของกระบวนการและทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 หมวด 9 ได้กำหนดความหมายเทคโนโลยีการศึกษาว่าเป็นระบบการประยุกต์ ผลิตผลทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมผสมผสานกับหลักทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาใช้ในการศึกษา เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยครอบคลุมการจัดและการออกแบบระบบ พฤติกรรม เทคนิควิธีการ การสื่อสาร การจัดสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนและการประเมินซึ่งมีความหมายครอบคลุมการผลิต การใช้ การพัฒนา สื่อสารมวลชน (สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์) เทคโนโลยีสารสนเทศ (คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต มัลติมีเดีย) และโทรคมนาคม โทรศัพท์ เครือข่ายโทรคมนาคม การสื่อสารอื่น) เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของผู้เรียนในทุกเวลาและทุกสถานที่

(5) ความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยให้การแก้ปัญหาทางด้านการศึกษา สำเร็จลุล่วงไปได้ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 9 ได้กำหนดให้รัฐบาลเป็นผู้จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อประโยชน์ของการจัดการศึกษาในรูปของสื่อตัวนำ และคลื่นความถี่เพื่อเผยแพร่การศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อทุกรูปแบบ มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านการผลิต และใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้มีการวิจัย การผลิตและการพัฒนา เทคโนโลยีการศึกษา มีการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนา เทคโนโลยีการศึกษามีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณานโยบาย และประเมินคุณภาพประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้ เทคโนโลยีการศึกษา

(6) ความเอื้อประโยชน์ของเทคโนโลยีการศึกษา

เนื่องจากเทคโนโลยีการศึกษา สามารถสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ร่วมกันจึงสามารถเอื้อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

ก. เพิ่มสมรรถนะการสอน ช่วยในการผลิตบทเรียนและสื่อการเรียนการสอน ช่วยนำเสนอและส่งบทเรียนไปยังผู้เรียนให้เป็นมาตรฐานดีขึ้น ช่วยให้ผู้สอนติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนได้โดยสะดวก

ข. เพิ่มคุณภาพการสอนสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมการสอนได้เป็นอย่างดี โดยให้ผู้สอนมีเวลาในการเตรียมการสอนและพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มคุณภาพการสอนให้มีคุณค่ามากขึ้น

ค. สนับสนุนวิธีการสอนรูปแบบใหม่การบูรณาการทรัพยากรทางเทคโนโลยี ทำให้มีรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ เช่น การเรียนรู้ร่วมกันทางอินเทอร์เน็ต

ง. การเรียนอย่างกระฉับกระเฉงและความตั้งใจเรียน ผู้เรียนจะมีความตั้งใจเรียนไม่เบื่อหน่ายมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นตั้งใจในการแสวงหาความรู้ยิ่งขึ้น

จ. เพิ่มสมรรถนะการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้งานขึ้น

ฉ. การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผู้เรียนสามารถประมวลความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย

ช. เครื่องมือในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีและซอฟต์แวร์ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการทำงานเพื่อการเรียนรู้และบูรณาการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ทั้งด้านเนื้อหาและงานกราฟิก

ซ. การติดต่อสื่อสารช่วยในการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง

ฅ. การสร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษาสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อการติดต่อกันภายนอก เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่ายการเรียนรู้

ญ. การบริหารจัดการช่วยในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีระบบ เช่น การทำฐานข้อมูลครู นักเรียน การจัดทำงบประมาณต่าง ๆ ฯลฯ

ฎ. การร่วมในสังคมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี เป็นกระบวนการทางสังคมด้วยการเรียนรู้แบบต่าง ๆ และสร้างสรรค์กับผู้อื่นทั่วโลก เพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

(6) แหล่งที่มาของข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา
ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีแหล่งที่มาดังนี้

ก. แหล่งข้อมูลภายในสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นระบบ
หนึ่งที่ประกอบด้วยตัวป้อน (Input) หมายถึง สิ่งที่น่าเข้าไปในระบบการจัดการของสถานศึกษา
ได้แก่ ครู นักเรียน งบประมาณ อุปกรณ์การเรียนการสอน หลักสูตร ฯลฯ กระบวนการ
(Process) หมายถึง การดำเนินงานให้เป็นผลผลิต ได้แก่ระบบการบริหารภายในสถานศึกษา
การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ฯลฯ ผลผลิต (Output) หมายถึงสิ่งที่ต้องการได้
จากระบบ ได้แก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จำนวนนักเรียนที่สำเร็จ คุณลักษณะของ
ผู้สำเร็จ เป็นต้น

ข. แหล่งข้อมูลภายนอกสถานศึกษา เป็นแหล่งข้อมูลของ
สภาพภายนอกที่สัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ข้อมูลด้านประชากรจำแนกตามอายุ
เพศ ความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

(7) บทบาทของสถานศึกษาในการจัดระบบสารสนเทศและ
เทคโนโลยีการศึกษา

ก. ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญและระดมผู้มีความรู้
ความเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา

ข. การให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูล
สารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่สถานศึกษาใช้อยู่และให้การสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่
ทันสมัย

ค. การกำหนดบุคคลที่รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูล
สารสนเทศและเทคโนโลยี โดยตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษาของ
สถานศึกษา

ง. การตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดหาเทคโนโลยีทางการศึกษา
ทั้งประเภทเครื่องมือ วัสดุทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและใช้ประโยชน์ได้สูงสุด

จ. การสนับสนุนครูและนักเรียนผลิตอุปกรณ์การศึกษาจาก
วัสดุท้องถิ่น

ฉ. การตั้งงบประมาณไว้สำหรับการซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีทาง
การศึกษา เช่น การตั้งงบประมาณซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ โทรทัศน์
 เป็นต้น

สรุป ได้ว่าแหล่งข้อมูลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่ได้มา ช่วยให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นทางการศึกษาซึ่งมีทั้งข้อมูลที่เป็นทางการ เช่น พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ งบประมาณ ฯลฯ และข้อมูลแบบไม่เป็นทางการ เช่น จากความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์และประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งในการระดมข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษานั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น การจัดซื้อ การผลิตขึ้นมาเอง หรือการรับบริจาคเพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

3.5 แนวคิดในการระดมทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

3.5.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและกำหนดกระบวนการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนโดยถือว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดจึงจำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนรู้ โดยมีแนวคิดในการระดมทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) **ศึกษาสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและชุมชน** แสวงหาข้อมูลข่าวสารและประเมินสภาพที่เป็นไปได้ของทรัพยากรท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่ โดยมีเป้าหมายพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในชุมชน
- 2) **จัดทำระบบข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของแหล่งทรัพยากรท้องถิ่น** ภายในชุมชน อำเภอ และภายในจังหวัด เผยแพร่ให้แก่ชุมชน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปรู้โดยทั่วกัน ซึ่งทรัพยากรท้องถิ่นนั้น ครอบคลุมถึงทรัพยากรทางบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นและทรัพยากรทางสังคม
- 3) **สรรหาภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน** ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนโดยการใช้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและภูมิปัญญาแหล่งวิทยาการเหล่านี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีต่อนักเรียนในการเรียนรู้
- 4) **การระดมทรัพยากรบุคคล** สิ่งของ ทรัพยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่น เข้ามาสู่ห้องเรียนหรือในสถานศึกษาโดยวิธีการเชิญบุคคล ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นวิทยากรในสถานศึกษาตามความสามารถ การนำเอกสารสิ่งพิมพ์ของชุมชนมาเผยแพร่ในสถานศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ของสถานศึกษา

5) การนำนักเรียนออกไปสู่ชุมชนและแหล่งทรัพยากรความรู้ของชุมชน เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงโดยการให้นักเรียนไปฝึกงานหรือดูงานตามสถานประกอบอาชีพในชุมชน การทัศนศึกษาหรือเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ โบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทั้งตามประเพณีและวันสำคัญ

6) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สถานศึกษาต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษากับบุคคลในชุมชนจะเป็นสิ่งที่กำหนดให้เกิดความร่วมมือมากหรือน้อยจากชุมชน การไม่ยอมรับการไม่มีศรัทธาต่อสถาบันการศึกษาจะเป็นปัญหาอุปสรรคในการระดมทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนการเรียนรู้

7) การระดมทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในสถานศึกษา และชุมชนทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นและทำให้ชุมชนสามารถเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของตนเองทำให้มีสิ่งที่มีคุณค่าเกิดขึ้นในชุมชนประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้นการระดมทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่รวบรวมทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งทรัพยากรทางสังคมของชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่นักเรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3.5.2 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545:32) ได้กำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาด้านทรัพยากร โดยระดมทรัพยากรและจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาโดยยึดหลักความเสมอภาคและเป็นธรรม โดยได้กำหนดแนวทางการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินจากทุกภาคส่วนมาใช้ในการจัดการศึกษาดังนี้

- 1) จัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาให้เป็นปัจจุบัน
- 2) สร้างความเข้าใจ ความตระหนัก ให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นในการร่วมมือกันระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาจากทุกภาคส่วนมาใช้ในการจัดการศึกษา
- 3) ร่วมกันแสวงหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการระดมทรัพยากร
- 4) ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ให้การสนับสนุนการศึกษาด้านทรัพยากร โดยการประกาศเกียรติคุณและเผยแพร่ต่อสาธารณชน
- 5) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาทั้งในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมสนับสนุนอื่นๆ
- 6) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ทั้งในสังกัด

และนอกสังกัด สถาบันศาสนาและหน่วยงานอื่นๆ

3.5.3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 37 - 38) ได้กำหนดแนวทางขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ 1 ปี 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน เป็นกลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ ได้แก่

- 1) สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่ดี คล่องตัว มีประสิทธิภาพส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม
- 2) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และทักษะการดำรงชีวิตได้ตามศักยภาพ
- 3) สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับ ให้เป็นมืออาชีพมีทักษะในการปฏิบัติงาน สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
- 4) เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้และบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 5) ระดมทรัพยากรกำลังสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์เข้มแข็งอันเกิดจากพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรประชาสังคมในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์และผู้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนาและกำหนดกระบวนการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่ 5 ระดมทรัพยากรกำลังสร้างภาคีเครือข่าย อุปถัมภ์เข้มแข็ง ดังนี้
 - (1) จัดทำแฟ้มข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนที่แสดงให้ผู้อุปถัมภ์ทราบสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ความจำเป็นในการพัฒนาตนเองของโรงเรียน
 - (2) ประชาสัมพันธ์ขอรับการสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน ภาครัฐบาล และรัฐวิสาหกิจผ่านสื่อโฆษณาต่าง ๆ
 - (3) ส่งจดหมายเชิญชวนบุคคลและหน่วยงานหรือองค์กรร่วมเป็นผู้อุปถัมภ์แก่โรงเรียนของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝันเพื่อให้ภาคธุรกิจหรือผู้ปกครองพิจารณาเป็นผู้อุปถัมภ์แก่โรงเรียน
 - (4) จัดกิจกรรมทางวิชาการหรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและรับทราบหลักการของการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝันเพื่อให้ภาคธุรกิจหรือผู้ปกครองพิจารณาเป็นผู้อุปถัมภ์แก่โรงเรียน
 - (5) จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ บุคลากร หน่วยงาน องค์กรที่ให้การสนับสนุนโรงเรียน
 - (6) ร่วมมือกับผู้อุปถัมภ์จัดทำแผนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาและนิเทศติดตามกำกับผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

(7) ประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างโรงเรียนและผู้อุปถัมภ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

(8) บริหารทรัพย์สินที่ได้รับจากผู้อุปถัมภ์อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมุ่งเน้นผลงานการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนเป็นหลัก

(9) นำเสนอผลงานการดำเนินงานต่อผู้อุปถัมภ์และสาธารณชนเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง

(10) ประสานขอความร่วมมือในการใช้แหล่งข้อมูล

สรุป ได้ว่า การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงิน และทรัพย์สินจากทุกฝ่ายมาใช้จัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ค่าใช้จ่ายตกเป็นภาระของรัฐมากเกินไปและนโยบายการจัดการศึกษาเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและให้สนับสนุนการจัดการศึกษาโดยเฉพาะทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาจากชุมชนซึ่งมีความสำคัญยิ่งในการนำมาใช้ประโยชน์ในทางการบริหารและการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ถือเป็นแนวคิดใหม่ที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน

4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ชานาญ วัฒนะ (2529:432 – 508) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งทรัพยากรชุมชนในการบริหารงานวิชาการ ที่ประสบปัญหาหนักที่สุด คือ โรงเรียนไม่มีงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนทรัพยากรในชุมชนประเภทบุคคลบางกลุ่มที่เชิญมาเป็นวิทยากร และปัญหาในระดับมาก คือทรัพยากรประเภทบุคคลบางกลุ่มไม่มีเวลาว่างพอที่จะให้ความช่วยเหลืองานวิชาการ ครุประสบปัญหาและอุปสรรคของการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาในระดับมากที่สุดไม่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายในการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปัญหาระดับมากคือเมื่อใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องรับผิดชอบมากขึ้น

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540: 99) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมกับการบริหารและการจัดการศึกษา พบว่าสภาพปัจจุบันชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารทั่วไป ด้านการกำหนดนโยบาย การอำนวยการประสานงาน การรายงานผลและการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก ส่วนการจัดองค์การ การแบ่งสายงานและการบริหารงานบุคคลมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง งานวิชาการชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก ในเรื่องการจัดหาวิทยากรท้องถิ่น การจัดหาหนังสือเรียน การหาทุนให้นักเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรม สำหรับงานด้านอาคารสถานที่ เพื่อการประชุม การประกอบพิธีกรรม และการบำรุงรักษาอยู่ในระดับมาก มีเฉพาะเรื่องการควบคุมและการประเมินผลการใช้อาคารเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์ (2541. อ้างในวิลาสินี เทพวงศ์ 2547: 34-35) ศึกษาเรื่องการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่าครูผู้สอนมีความเห็นว่าการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนมีประโยชน์ ประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชนที่ครูผู้สอนใช้ประกอบการเรียนการสอนมากที่สุดคือ พิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น วิธีการที่ครูผู้สอนนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนมากที่สุดคือ นำนักเรียนออกไปศึกษาและร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนมีประโยชน์มากที่สุดในการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรักและผูกพันในท้องถิ่นของตน ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในด้านขาดแคลนงบประมาณ การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในด้านประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชน วิธีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนและประโยชน์ของแหล่งความรู้ในชุมชน ไม่แตกต่างกัน โรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาอุปสรรคในการนำแหล่งความรู้ในชุมชน มาใช้ใน เรียนการสอนแตกต่างกัน

พนิจดา วีระชาติ (2542:42) ได้กล่าวถึงปัญหาในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการศึกษาดังนี้ การจะใช้ประโยชน์โดยตรงของทรัพยากรธรรมชาติต่อการศึกษา บางครั้งก็มีขีดจำกัดไม่สามารถกระทำได้ เช่น สิ่งที่ต้องการให้นักเรียนดูให้นักเรียนศึกษาอยู่ห่างไกลเกินไป โรงเรียนขาดยานพาหนะหรือทุนรอนที่จะน่านักเรียนไปทัศนศึกษาได้ก็จำเป็นที่จะต้องใช้สื่อจำลองมาให้ศึกษาแทน เช่นภาพยนตร์ ฟิล์มสคริป สไลด์ รูปภาพ หุ่นจำลอง เป็นต้น

กฤษณา สว่างแสง (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการวางแผนงานวิชาการในสภาพปัจจุบันมีการนำ

ทรัพยากรท้องถิ่นทั้ง 4 ประเภท คือ ทรัพยากรทางบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางสังคมมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก 2) ด้านการบริหารงานวิชาการในสภาพปัจจุบันมีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง หรือระดับน้อยที่สุดและมีความต้องการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสภาพปัจจุบันมีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด และมีความต้องการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด 4) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ในสภาพปัจจุบันมีการนำทรัพยากรท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางและมีความต้องการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก 5) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียนในสภาพปัจจุบันมีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับน้อยที่สุด และมีความต้องการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก

อุทัย บุญประเสริฐ (2542: 116-118) ได้ทำการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) พบว่าจากอดีตที่ผ่านมาผู้ปกครองและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งเป็นเพียงคณะกรรมการที่ปรึกษา มีส่วนร่วมในการปรึกษาและหาทรัพยากรสนับสนุน โรงเรียน ทำการประชาสัมพันธ์ และร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

ทัศนีย์ เบญจจิตลารักษ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลเพื่อจัดการศึกษาว่า การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่าทรัพยากรท้องถิ่นที่โรงเรียนส่วนใหญ่นำมาใช้ในงานวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโดยมีการใช้ในลักษณะการขอคำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะและเชิญร่วมเป็นกรรมการวางแผนและพัฒนางานด้านวิชาการ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลมีอยู่น้อยและอยู่ห่างไกล

รายงานการวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2543) เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา (ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) ของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ อยู่ในปริมาณที่สูงโดยเข้าร่วมปรึกษาทรัพย์สินและอุปกรณ์อื่นให้แก่สถานศึกษา

เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่น ให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน จัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนโรงเรียนและการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการภายในของชุมชนด้วยตนเอง เพื่อชุมชนจะได้คำนึงถึงการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา

ภายิต บุญมงคล (2544: 82-83) ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน พบว่าการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนทุกประเภทของโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งในเขตอำเภอเมืองและอำเภอรอบนอกอยู่ในระดับปานกลาง และไม่แตกต่างกัน ยกเว้นประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน โดยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองใช้มากกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอำเภอรอบนอก ปัญหาสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ความจำกัดของงบประมาณ ความจำกัดเวลาในการดำเนินการ และโรงเรียนกับชุมชนขาดการวางแผนร่วมกัน ข้อเสนอแนะสำคัญในการแก้ไขปัญหการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนกับชุมชนควรวางแผนร่วมกัน โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โรงเรียนควรทำปฏิทินการปฏิบัติงานให้บุคลากรในโรงเรียนรับทราบและโรงเรียนควรสำรวจและจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ไว้

อรวรรณ หอมขจร (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่ามีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาหลักสูตรโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมคิด ร่วมจัดทำ เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความจำเป็นของท้องถิ่นและมีศักยภาพสำหรับปัญหาที่พบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คือการจัดให้มีเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้ นอกสถานที่และการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล

จารุมาศ บุญอินทร์ (2546 : 102-104) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าในด้านงานความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การยืมวัสดุอุปกรณ์ของชุมชนและโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียง การจัดกิจกรรมวันสำคัญ การพัฒนาหมู่บ้าน โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน การรณรงค์ป้องกันด้านต่าง ๆ ในชุมชน แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนชุมชน ด้านเกษตร ได้แก่ ครู ผู้ปกครองและชุมชนพัฒนาร่วมกันว่าควรให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในท้องถิ่นโดยให้นักเรียนช่วยผู้ปกครองทำการเกษตร โรงเรียนให้นักเรียนทำสวนเกษตรโดยโรงเรียนเก็บผลผลิตในโรงเรียนเป็นรายได้เข้าโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้านเป็นวิทยากรภายนอกของโรงเรียน ด้านอุตสาหกรรม ได้แก่พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ดูโรงงานสถานประกอบการ ด้านหัตถกรรม ได้แก่การจัดการเรียนรู้โดยเชิญวิทยากรภายนอกที่อยู่ในชุมชน

หรือชุมชนจัดหามาให้หากมีงบประมาณเป็นค่าตอบแทนวิทยากรภายนอกโรงเรียนจะเชิญวิทยากรภายนอกสถานศึกษามาสอนที่โรงเรียน ด้านอื่น ๆ ได้แก่ร้านค้าชุมชน มีการรวมกลุ่มจัดขึ้นเป็นศูนย์สาธิตโดยโรงเรียนจะพานักเรียนไปศึกษา สำหรับวิทยากรบุคคลภายนอกโรงเรียน ได้แก่ วิทยากรบุคคลภายนอกซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยเชิญวิทยากรมาสอนด้านต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรม คือกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาและข้อจำกัดความต้องการของชุมชน โดยสร้างจิตสำนึกของชุมชน ต่อการจัดการศึกษาเพื่อลูกหลานการสร้างความพร้อมของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความต่อเนื่องและยั่งยืน กระบวนการดำเนินการ ได้แก่ การเยี่ยมบ้านเพื่อให้ทราบปัญหาของชุมชน การประชุมกลุ่มย่อย (คณะกรรมการ) การประชุมกลุ่มใหญ่ (ชุมชน, ผู้ปกครอง) การให้การศึกษาโดยผ่านผู้นำท้องถิ่น เพื่อให้ถ่ายทอดต่อการให้การศึกษาโดยเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุด จดหมายข่าว การให้การศึกษาโดยเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวและจัดนิทรรศการแสดงผลงานของเด็กและของโรงเรียน

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ก) ได้ศึกษาความพร้อมการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ปีการศึกษา 2546 พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คือร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนจัดหาเงินทุนและสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ช่วยติดตามตรวจสอบ และสอดส่องความประพฤติของนักเรียน จัดหาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและสรรหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ร่วมการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีความคิดเห็นว่า ผู้ปกครอง ชุมชน ควรให้ความร่วมมือด้านแหล่งเรียนรู้และวิทยากรท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก คือร่วมทำนโยบายเพื่อการวางแผนดำเนินงานของสถานศึกษาแต่ละปี มีส่วนร่วมในระดับมาก คือ กิจกรรมของสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการและมีส่วนร่วมในระดับน้อย คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ข) ได้ศึกษาศักยภาพและประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเครือข่าย พบว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ช่วยติดตาม ตรวจสอบและสอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียนร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน จัดหาเงินทุนและสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ร่วมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนา

ด้านการศึกษา จัดหาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและสรรหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 ค) พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ คือสนับสนุนด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนศึกษาดูงานในสถานประกอบการและให้คำปรึกษาแนะนำ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย พบว่าชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเชิญบุคคลตัวอย่างมาเป็นวิทยากร

ปารวี เจริญยศ (2548: 118-120) ได้ศึกษากลยุทธ์เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า 1) กลยุทธ์เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมตามทัศนะของตัวแทนชุมชน เห็นว่ามีระดับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบกลยุทธ์เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมจำแนกตามทัศนะของตัวแทนชุมชนพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะที่สำคัญเกี่ยวกับกลยุทธ์เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ควรมีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจถึงประโยชน์ที่นักเรียนและชุมชนจะได้รับ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อควมมีศรัทธาของชุมชน และควรมีการส่งเสริมครูเป็นกรรมการที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำทางวิชาการแก่ชุมชน

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สมิท (Smith, 1971:2377 - A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชนในการวางแผนและการพัฒนาการศึกษา พบว่าคณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชนมีความต้องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา ส่วนคณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วย เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการฝ่ายเดียวโดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมเห็นหรือรับรู้ และคณะกรรมการศึกษาผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมหากได้มีคณะกรรมการมีความเข้าใจและร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

คิง (King: 1593 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ในสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสามารถลดความแตกต่างของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตย ให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งเขาได้วิเคราะห์ผลการวิจัยของบุคคลอื่นได้วิจัยไว้แล้ว 3 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การสร้างกฎ จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าเขาจะต้องรักษากฎนั้นไว้ ถ้าให้เขามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้นและถ้าบุคคลได้เข้าไปเกี่ยวกับการตัดสินใจและการดำเนินงานของโรงเรียนความแตกต่างจะน้อยลง

แอก ไควรี (Aguirec 1994:2999 - A) ได้ศึกษาเรื่องความช่วยเหลือภาคเอกชนต่อหลักสูตรอาชีวศึกษาโดยการมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติทางการเรียนการสอนวิชาชีพ พบว่า ภาคเอกชนส่วนใหญ่ให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการ การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ การสนับสนุนด้านวัสดุเครื่องมือ เครื่องจักร และการให้การฝึกอบรวม

มาร์ค เบรย์ (Mark Bray, อ้างในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ :2542) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจทางการศึกษา บทบาทของชุมชนในการสนับสนุนด้านการเงิน พบว่าแม้รัฐบาลจะเน้นหลักในการสนับสนุนด้านการเงินเพื่อการศึกษา แต่การสนับสนุนด้านการเงินของชุมชนเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา โดยประเทศที่รัฐบาลกลางไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางการศึกษาได้เต็มที่ ทรัพยากรของชุมชนจะเป็นสิ่งทดแทนที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากจะช่วยเพิ่มทรัพยากรเพื่อการศึกษาและลดภาระของรัฐบาลแต่ในบางครั้งการวางแผนเกี่ยวกับโครงการที่เป็นความริเริ่มของชุมชนที่มีอยู่จำกัดไม่เหมาะสมและอาจก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางสังคม

จากแนวคิด ทฤษฎีและข้อค้นพบของงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ได้ให้ความสำคัญในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาตามหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องสร้างเครือข่ายในชุมชน ให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสและหาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งต้องระดมทรัพยากรบุคคล เงินทุน และทรัพยากรอื่น ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด หลักการในการระดมทรัพยากร จากแนวคิด ข้อค้นพบของนักวิชาการและจากนโยบายต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงราย เขต 2 ดังนี้ คือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 บทบัญญัติว่าด้วยทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา แนวทางการดำเนินงานระดมทรัพยากรและการลงทุน ทางด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินจากทุกภาคส่วน มาใช้ในการจัดการศึกษา ของศูนย์ปฏิรูปการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545:32) นโยบายการปฏิบัติของศูนย์บริหารโครงการ หนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548:39 – 58) สรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยเรื่องการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพแวดล้อมและจัดทำข้อมูล แหล่งทรัพยากรของสถานศึกษา และชุมชน
2. การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจ ในการร่วมมือระดมทรัพยากรจากชุมชน
3. การระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญา วิทยาการและอื่น ๆ จากท้องถิ่น
4. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการนำชุมชนเข้าสู่สถานศึกษา
5. การบริหารทรัพย์สินอย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา

ปรากฏตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ภาพที่ 1.1 ดังกรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น